

Van Breje Opvattingen.

door lagere prijzen, doelmatigere inrichting der hotels, betere orde in stasions en publieke gemakkelikheden en vooral... wat zij het hoogste stelde... veel grotere beleefdheid zowel van de beambten als van het publiek. En nu was 't merkwaardig, dat Ludovicus, zijn afkeer van Duitsers en Duitsland verloochenend, mevrouw van Rozemalen niet tegensprak en na afloop van het maal op Zagthouts studeerkamer, onder het verwisselen van halsboord en mansjetten, zelfs verklaarde, dat er in die weduwe wel pit zat en zij ook wel breje opvattingen scheen te hebben.

„Me dunkt” zei Zagthout, dat jelui al aardig samen opschieten.”

„Vin je” antwoordde Ludovicus.

Zijn toon bewees, dat hij zich gestreeld voelde; maar toch had hij aanmerkingen, die haast medelijdend klonken.

„Wie draagt er nu een broche van barnsteen? Ach... ach! Zo'n prul van een paar gulden! Als je geen keukenprinses bent, mijn God, draag dan niets of steek voor minstens duizend gulden op je borst. En dan die moppen van: dat spreekt als een petje... dan kruip ik in mijn brillenhuis terug. Ai... ai... ai! Maar... die dingen zal ik haar wel afleren. Ze moest ook niet zo schreeuwen. Dat een man nu en dan eens een Stentorstimme opzet... het kan nodig zijn; maar een vrouw... Een vrouw, die niet zacht spreekt, wordt dadelik een Megeer. Maar... zoals ik zei... dat zal ik haar allemaal wel afleren.”

Zagthout liet die aanmerkingen maar onbeantwoord, grinnikte eens met half toegesneden ogen en zei gerustellend:

„'t Is heus een goeie ziel... best van humeur en met veel toewijding. Ik geloof, dat ze nog wat graag een man zou hebben. Je hebt dus kans op d'r dankbaarheid en als je het pootje krijgt, ben ik overtuigd, dat ze je voorbeeldig zal oppassen.”

De laatste woorden noopten Ludovicus weer eens zijn Stentorstimme op te zetten en zijn vriend te verzoeken op dergelijke akeligheden asjeblijft niet te zinspelen.

„Het pootje! Ben jij gek? Schenk me onmiddellik nog een cognacie in; anders geloof ik, dat je voorspiegeling geen ander

doel heeft gehad dan me af te houwen van je fles.”

Glimlachend schonk Zagthout in; leukweg zei hij er bij:

„'t Is je zesde.”

„Misschien neem ik er nog een zevende. Alkohol konserveert. Maar vertel me eerst hoe ik 't nu aan moet leggen om m'n smakelijke weduwe aan de haak te slaan. Je weet, dat ik in zulke spiegelgevechten niet bedreven ben. Wil jij ze voor me polsen... vragen desnoods? Wat ik kan aanbieden is je bekend. Financieel niemendal; voor de rest... de beste voornemens om haar een aangenaam leven te bezorgen. Kleingeestig... zanekeurig... zeurig: dat ben ik allemaal niet. Ze kan haar leven inrichten zoals ze verkiest. Ik behoud me dezelfde vrijheid voor. Het huwelijk vooral moet... breed worden opgevat.”

Zagthout vond dit heel goed; maar Ludovicus moest het toch maar zelf aan mevrouw van Rozemalen vertellen.

„Het beste is, dat je vraagt, of je haar buitenplaats eens zien mag. Zoekt ze uitvluchten of probeert ze de zaak op de lange baan te schuiven, dan kan je van verdere pogingen gerust afzien. Zegt ze: graag; stelt ze dadelik een dag voor, dan zou ik maar niet veel omslag maken en op die eerste bijeenkomst met je aanzoek voor den draad komen.”

En zo kwam het, dat Ludovicus zes dagen lang zich vermeien kon in het ontwerpen van zeldzaam breje plannen voor een gelukkige samenleving met zijn smakelijke weduwe, waaraan het afhuren van een stoomboot voor een huweliksreis langs de kusten van de Middellandse zee de schitterende inleiding zou geven, en dat hij de zevende dag, na zijn reusachtige koetsier te hebben gelast andermaal de weg naar Haarlem in te slaan om tans aan te houden op Lust en Rust, het buitengoed van mevrouw Rozemalen, in zijn kales plaats nam met de onaangename zekerheid van nog altijd niet te weten in welke woorden hij zijn gewichtige vraag zou voordragen.

Groot was de verbazing van Lust en Rust's oude, deftige tuinbaas, die van Omswinkels spui natuurlijk heel goed kende, toen de reusachtige koetsier, de grote paarden van

Van Breje Opvattingen.

de straatweg afwendend, op zijn bruggetje toereed en de ruime kales de planken overdonderend, het grint overknoerpend, driest op de witte villa aanrolde; maar... hij zag mevrouw van Rozemalen voor het huis zitten, opstaan, glimlachen en begreep dus dat alles in orde was.

Vlug voor zijn omvang rees Ludovicus in zijn diepe rijtuigbak omhoog, schommelstapte hij over de trede, hoed in de hand, bepareld voorhoofd glanzend in de zon, op mevrouw van Rozemalen af. En weer neep hij de bemitaïnde vingers krachtig in zijn brede hand samen.

„Allercharmantst... allercharmantst! Mijn koetsier mag zeker wel even onderrijen.”

„Natuurlik!” piepte de weduwe niet zonder een pijnlijk grimasje „rijd jij maar onder, koetsier; maar uitspannen kan je niet, want voor twee paarden is er in mijn stalletje geen plaats meer. Ja, meneer van Omswinkel, zo ziet u; 't is nooit zo kant of klaar, of 't hapert hier of daar.”

Ludovicus grijnsde en dacht: die moppen moet ik haar bepaald afleren.

Naast elkaar voor het huis gezeten babelden ze nu een poosje over koetjes en kalfjes; Ludovicus deed zo danig zijn best, dat hij herhaaldelijk zijn voorhoofd moest afvegen.

Toen vroeg mevrouw van Rozemalen, of hij soms iets drinken wilde.

„Een koppie tee?”

„Tee... tee... op klaarlichte dag...” meesmulde Ludovicus. „Ach, neen, dank u.”

En om 't haar nu maar aanstonds duidelijk te maken, waarop het bij hem aankwam, voegde hij er aan toe:

„Ik drink alleen tee, waar de kurketrekker bij te pas komt.”

„O! Nu... van een glaasje Port ben ik niet afkerig. In dit zwaantje pikt men ook wel eens een graantje.”

Opgestaan ging ze binnenskamers aan een schelkoord trekken; Ludovicus begon zich op zijn gemak te voelen en toen zij terugkwam, zei hij:

„Wat een last telkens zo'n wandeling te moeten maken. Schaf u nu een kleine batterij aan, dan kan u zonder op te staan overal bellen, waar u gewoon is te zitten.”

„Een batterij... een batterij” moppergromde de weduwe „da's een ding van de soldaten.”

Ludovicus was aanstonds bereid haar een lesje te geven in de toepassing van de elektrisiteit en besloot met een aanbeveling van de huistelefoon, die nog gemakkelijker was dan de elektrische schel.

„En ik vraag maar: waarom zou een mens 't zich niet zo gemakkelijk en zo lekker maken als hij 't maar krijgen kan. Wat zegt u?”

„Nu” zei mevrouw van Rozemalen, „dat weet ik nog zo net niet. Er is voor en tegen. Werklui in je huis... ieder ogenblik reparaties... het jaagt je allemaal maar op kosten. Neen, ik zal maar aan m'n koord blijven trekken.”

„Neem me dan niet kwalik, dat ik 't zo maar ronduit gezegd heb.”

„Wel neen! Vragen staat vrij en weigeren er bij!”

Al weer zo'n mop, dacht Ludovicus en grijnsde andermaal.

Nadat ze gedronken hadden, begonnen ze met te tuinen, zoals mevrouw Van Rozemalen het noemde, en bezochten ze het eerst de moestuin of liever het moestuintje.

„Ik had 't wel liever groter gehad,” zei de eigenares; „maar de bakker, die lieverkoekjes bakt, is dood en ik ben er al mee tevreden, dat ik mijn eigen groenten kan eten.”

Ludovicus zei alleen:

„Groenten eet ik pas, wanneer ze tot biefstuk zijn geworden.”

Schel-schichtig antwoordde mevrouw Van Rozemalen:

„Is 't waar!”

Ludovicus moest zich afvragen: wat zou ze wel denken, dat ik bedoeld heb.

Nu gingen ze samen de bloementuin door, waar tal van bloemen werden gekweekt in kleine bedjes, kleine randjes en een klein broeikastje.

„Niet groot,” zei mevrouw Van Rozemalen, „maar... klein visje... zoet visje. Ik heb toch in alle jaargetijden een bloemetje op tafel en groen in m'n voorhuis. Wat zegt u?”

Ludovicus zei niets; maar knikte, alsof hij een helder inzicht kreeg in de zaak.

Van Breje Opvattingen.

Op haar stalletje was mevrouw Van Rozemalen biezonder groots, omdat ze dit zelf had laten bouwen, en ze vestigde Ludovicus's aandacht op het feit, dat ze door de overdekte verbinding van huis en stal haar koetser ook als huisknecht kon gebruiken, wat haar een zuinige leepheid toescheen.

Nu sprak Ludovicus.

„Ja, ja; maar als uw terrein groter was geweest, had u die vliegenfabriek toch zeker een heel eind verder af geplakt.”

„Wel neen!” kraaide de weduwe. „Vliegenfabriek! Ik heb in 't geheel geen last van vliegen! En als... als.... Als oom niet met tante was gaan leven, had ik geen nichten en geen neven.”

Grootogig opschrikkend wist Ludovicus niet wat te antwoorden.

„Willen we nu nog eens binnen een kijkje nemen?”

„Met genoeg, mevrouw; met genoeg.”

En om wat aardigs te zeggen, dat hem tegelijkertijd nader tot zijn doel kon brengen, voegde hij er aan toe:

„'t Is toch een heel ding voor een vrouw dat allemaal zelf te administreren.”

Mevrouw Van Rozemalen dacht, dat hij de gek met haar stak.

„Een heel ding... dat plaatsje? Nu, zeg eens: bak me 'n koekie als ik dood ben.”

Neen, dacht Ludovicus, was ze een man... het zou me niet kunnen schelen en ik zou zeggen: hou je bek; maar van een vrouw die moppen met een lachend gezicht te moeten aanhoren... Doch tevens moest hij denken: jammer genoeg, want al hebben de salons geen elektrics licht, al staan de meubels er in het gelid als Pruisiese soldaten, ze heeft drommels mooie antieke dingen. Het leek hem bewezen, dat haar ouders en grootouders of de ouders en grootouders van haar eerste man welgestelde lui waren geweest met breje, aristokratiese opvattingen en het vermoeden, dat zij zelf er warmpjes in zat, kwam hem dus zeer gewettigd voor.

Zou ze soms voor verbetering vatbaar wezen?

Ze had hem tot nu toe biezonder vriendelijk behandeld; volgens Zagthout was ze ongetwijfeld „willing”; zelf vond Ludovicus ook wel, dat ze zich lang niet onverschillig toonde

voor zijn goede mening... Als hij er eens achter zocht te komen hoe diep zijn invloed reeds ging?

Zij gaf er hem spoedig gelegenheid toe.

„Nu... gaat u nog eens zitten en zeg u me eens hoe u mijn boeltje vindt. U heeft verstand van die dingen... Salomo is goed t'huis. Maar, u moet nu geen al te hoge eisen stellen. U mag niet uit het oog verliezen, dat het tegenwoordig gerajen is te denken: zachjes aan, dan breekt het lijntje niet. Oppassen, dat je moet... oppassen! Iedereen is er maar op uit je te bestelen.”

„Daar is iets van aan,” zei Ludovicus, „maar zulke dingen moet een mens breed opvatten. Als ik u was, begon ik jaarliks mijn boek met een paar duizend gulden aan onverantwoorde uitgaven en dan dacht ik daar verder niet over na,”

Mevrouw Rozemalen schokte kaarsrecht in haar stoel omhoog en keek Ludovicus schichtig aan als een kip in een ren, die plotseling een stok door de tralies ziet naderen.

„Een paar duizend gulden!... Zo maar... Me zo maar laten bestelen?... U denkt er goed over.”

„Wel... als je daarmee van het gemaal af bent. Op Sicilië assureren de grondeigenaars zich wel bij de bandieten voor zoveel per jaar.”

„Nu ja... op Sicilië,” schuddebolde de weduwe, „maar hier zijn geen bandieten en ik zou u hartelik bedanken! Nu... 't is ook maar gekheid. Wat vindt u van mijn plaatsje? Groot is 't niet; maar vindt u 't niet lief? Voor een vrouw alleen, moet u denken.”

„O, charmant... allercharmantst! 't Is maar jammer, dat de stal zo dicht op het huis staat. Dat heeft veel tegen; dat zou me niet bevallen.”

Mevrouw Van Rozemalen zette een zeer zuinig gezicht.

„Hé? Waarom niet? Ik heb er geen last van. In 't geheel niet. Pas du tout!”

„Maar mevrouw, de vliegen nu daargelaten, begrijpt u toch, dat de voortdurende indringing van ammoniak in de bodem schadelik moet zijn voor uw drinkwater.”

„Ammoniak... ammoniak in een stal? Met ammoniak maak je vlekken uit. Wat betekent dat nu weer?”

Van Breje Opvattingen.

„Ja... als u een beetje aan scheikunde had gedaan... 't Is moeilijk uit te leggen; maar mag ik u eens een raad geven?”

„Komaan; geef u me eens een raad. Wat nu met deze kat gedaan?”

Ludovicus liet zich niet uit het veld slaan en deed alsof hij de mop niet hoorde.

„U begint met een van uw burens een flinke lap weiland af te kopen. Die krijg je tegenwoordig voor een appel en een ei. Daar zetten we de stal met het koetshuis op; maar... een flinke stal en een flink koetshuis... ingericht op zes paarden en een viertal rijtuigen. Dan kan de koetsier wel niet in huis dienst doen; maar dat hoort ook niet. Wie wil nu paardelucht ruiken als hij aan tafel zit?”

„Paardelucht? Ik heb nog nooit wat geroken.”

„Zie toch niet op een kleinigheid! Een man meer in dienst... een handige knecht... is dat nu zo iets bijzonders? Een paar honderd gulden en je bent klaar. Bij de stal zetten we de installatie voor elektrisch licht, die meteen dienen kan voor de telefoon en de schellen. Wat kan dat kosten? Enige lapjes van duizend en we zijn er! Wie weet, of we er niet een inrichting aan kunnen verbinden voor de zuivering van het drinkwater door ozon... ook wel voor een ventilatiesysteem. Daar zou ik dan met mijn architect nog eens over moeten praten.”

„Zuiveren?” kraaide de weduwe, „wat zuiveren? Ik heb water als kristal zo helder.”

„Wie weet hoeveel bacteriën er in zitten, waar u niets van merkt!”

„Welnu... wat kunnen ze me dan schelen... die bacteriën... als ik er toch niets van merk. Ik ben niet bang voor bacteriën!”

„Ik wel,” zei Ludovicus, „en dat is nu juist het mooie van elektrisiteit. Heb je eenmaal een installatie van voldoende capaciteit, dan ben je eigenlijk op alles ingericht. Je hebt een electricien nodig... misschien wel een masjinist er bij; maar dat is dan ook alles.”

„Alles... alles! U heeft goed praten. Al weer twee mannen meer!”

„En dan, als ik u was... dan liet ik dat petiterige moestuintje, dat broeikastje, die perkjes, die randjes... dat liet ik allemaal opruimen. Kinderspeelgoed... niets dan kinderspeelgoed! Wil je absoluut een moestuin

hebben... koop er dan nog een paar bunder weiland bij; maar leg in alle geval om het huis heen een flink park aan... een Engels park met mooi hout. In aanleg kost dat wel wat; maar... stel er maar weer een sommetje voor... in onderhoud is 't niet duur. Een paar arbeiders meer en dat is alles. Natuurlijk krijgen we dan nog de leidingen in huis... de leidingen van lucht en water... telefoon, centrale verwarming, ventilatie; maar als je daar dan ook enige duizenden voor stelt...”

Nu werd het mevrouw Van Rozemalen toch al te kras.

„Wel neen! Ik denk er niet aan! Ik stel niets. U heeft goed riemensnijen van een anders leer! Wat denkt u wel? Dat het niet op kan? Ho, ho, wacht eens! U zou me de breekveertien laten spelen! Is me dat om springen met de duizenden! U ziet op geen aap, u, die komt uit Oost-Indië; maar ik... wacht eens een beetje. Zo heb ik 't nog nooit op de viool horen spelen! Herejee! U zou me het vel over de oren halen! En al dat gescharrel! Denk er eens aan! Land kopen... huizen afbreken... opbouwen... masjines... leidingen... werklui in huis... werklui op de plaats... arbeiders! En dan die elektrisiteit! Je hebt nog maar kans, dat je in de lucht vliegt. Poef, daar ga je! Pierlala leit in de kist. Wat zou ik moeten beginnen? Er is hier geen brandweer als in Amsterdam! Ik wist niet wat ik liever deed, hoor! Weet u wat ik zeg? Beter bang dan dood, en lieve Keetje wat je hebt dat weet je, maar wat je krijgt dat weet je niet.”

Schertsend, met schelle gillachjes tussen de hoog-klinkende woorden in, had ze alles gezegd; maar Ludovicus ontveinsde zich zijn nederlaag niet. En op eens wist hij 't, dat mevrouw Van Rozemalen zich toch nooit met zijn breje opvattingen zou kunnen verenigen en dat van alle dwaasheden, die hij al gedaan had of misschien nog doen zou, een huwelik met zo'n bekrompen, moppentappende juffrouw, al was ze ook nog zo'n goeie ziel, de allerergste zou wezen. Dies maakte hij nu maar met een kwinkslag een eind aan het gesprek, lette 't niet zonder ergernis op, dat het mens de kleinzieligheid had zich net te houden of ze aan de Portfles niet meer dacht,

Van Breje Opvattingen.

nam uitbundig-dankzeggend afscheid en reed huiswaarts met het verluchtigend besef van iets heel gevaarliks ter elfder ure, God zij dank, niet te hebben gewaagd.

Toch sliep hij die nacht voor 't eerst in zijn leven zeer slecht. Hij was op Breedzicht niet alleen en toch voelde hij er zich op eens zo akelig eenzaam.

De volgende morgen was zijn eerste gedachte weer: dus... revolver of cyankali.

Maar toen liep al vroeg Zagthout bij hem op, die eens kwam horen, hoe of hij 't op Lust en Rust er af had gebracht.

„Hoor eens, ouwe jongen” zei Ludovicus „word nu niet boos, dat ik je mooie plannen in de war stuur; maar al is je weduwe nog smakelijk genoeg, ... en een goeie ziel er bij ... een schepsel zo rijkelijk begiftigd met atavismen van het hofjesleven, dat haar voorouwers geleid hebben... dat is toch niets voor mij.”

Zagthout grinnikte maar weer eens.

„Nu... dan heb ik nog wat voor 't laatst bewaard. Ik kan wel een tweede boekhouwer gebruiken... omdat ik mijn zaken wat ga uitbreiden, zie je. Een ministers-traktement heb ik geen plan hem te geven; maar wie twee duizend jaarliks te verteren heeft, hoeft al weer voorlopig niet te denken aan revolvers of cyankali. Zou dat iets voor jou zijn?”

Van dat voorstel stond Ludovicus een ogenblik geheel verbouwereerd. Een paar weken geleden zou hij de vriend, die met zulk een redmiddel aankwam, lachend, maar toch met een Stentorstimme, aangeboden hebben hem van alle trappen neer te kwakken als hij 't waagde nog één keer van zo iets te kikken; maar van morgen was hij — dit viel niet te loochenen — veel zachtzinniger gestemd, veel bereidwilliger zich te laten overhalen, veel gereder van aannemen.

Hij dacht zelfs een lange poos zwijgend na, aldoor Zagthout van ter zijde beglurend zonder zelf te weten waarom hij dit deed en ook aldoor tandenknersend, wat in de laatste tijd een zenuwachtige hebbelijkheid van hem was geworden.

En eindelijk zei hij half nijdsig, half gekscherend:

„Hou jij een fabriek voor de filantropie?”

„Ben je dwaas! Business, man... alleen business! Wat ik nodig heb is een eerlike kerel. Veel verstand hoeft hij niet te hebben. Van jou weet ik, dat je eerlik bent; van anderen moet ik het nog eerst onderzoeken en dat kan me geld kosten.”

„Weet je van mij ook, dat ik niet veel verstand heb?”

Zagthout grinnikte andermaal.

„Te veel zeker niet.”

„Je bent wel vriendelijk; maar... je biedt me dus geen verkapte aalmoes aan?”

„Ben je niet fris!”

„En... als ik mijn werk niet goed doe?”

„Nu... dan ga je de laan uit.”

„Meen je dat?”

„Ik wil je m'n hand er op geven en mijn woord van eer ook.”

Weer dacht Ludovicus tandenknersend een wijle na om dan te zeggen:

„Eén ding snap je: je krijgt een bediende en je verliest een vrind.”

Zagthout beweerde daar in 't geheel niets van te snappen, noemde 't zelfs belachelijk; maar Ludovicus hield vol.

„Neen, neen, neen, neen! Je krijgt een bediende en je verliest een vrind. Daar hoeven we geen doekjes om te winden. We moeten dat nu maar dadelik allebei breed opvatten. Buiten zie je me nooit meer.”

Zagthout vond dit in alle geval een zaak van later zorg; maar Ludovicus toonde zich vast besloten op dit punt nimmer toe te geven. Voor 't eerst in zijn leven voelde hij zich ondergeschikte en dit gevoel ontnam hem op eens zijn eigenaardig op-niets-berustend besef van superioriteit. Voortaan zou hij zich voor de mensen gaan schamen; niet wijl hij zijn geld had verbrast; maar omdat met zijn onafhankelijkheid zijn bluf was verdwenen. Zijn moed om een hoge toon aan te slaan was weg; wat deed hij dus nog in een gezelschap?

Dat Zagthout loog... dat hij geen boekhouder nodig had; maar zuiver uit filantropie dit baantje in het leven riep... Ludovicus twijfelde er geen sekonde aan; maar insgelijks voor 't eerst in zijn leven kostte 't hem geen moeite zijn overtuiging te smoren. Zelfs zijn dankbaarheid kon hij niet uiten, ofschoon

Van Breje Opvattingen.

hij oprecht dankbaar was en hoopte, dat Zagthout hem niet van ondankbaarheid zou verdenken... Ook verzocht hij voor de vorm om een paar dagen bedenktijd; maar in zijn binnenste binnenste zag hij zich dadelik simpel boekhoudertje op een salaris van twee duizend gulden.

En dit visioen gaf hem zulk een afkeer van zich zelf, dat hij niet goed inzag hoe voor de rest van zijn leven zijn eigen gezelschap te kunnen verdragen. Wel fluisterde hij zich toe: es musz auch solche Käuze geben; maar zijn enige troost, dat hij ten minste in zo verre vrij man bleef, als hij niet van zijn stoel zou behoeven te lummelen onder het spelen van een domino'tje met een moppen-tappende vrouw, schonk hem toch geen vrede met de aanneming van Zagthout's edelaardig aanbod.

En toen begon hij aan het laatste bedrijf van zijn leven, het bedrijf, dat zijn benijders en vijanden een poos spreken deed van een drama, waarvan de titel had kunnen wezen; Schuld en berouw of het leven van een verkwister en dat na die poos de breje man met de breje hoed en de breje opvattingen eerst uit hun ogen en allengs ook uit hun geheugen deed verdwijnen.

Zodra Ludovicus Zagthout's voorslag had aangenomen, schoot hij zijn grote hond dood en gaf hij aan de laatste vrouw, met wie hij Breedzicht had bewoond, de grootste helft van de effecten, die hem restten. Zo nam hij van beiden afscheid. Bij de dood van zijn hond voelde hij weer iets van zijn verwenste sentimentaliteit.

Toen daarna inboedel en huis waren verkocht en hij een paar gemeubileerde kamers had gehuurd, vastbesloten zich voortaan aan niets meer te hechten, ging hij op de tweede morgen van het nieuwe jaar naar Zagthout's fabriek en nam daar — zoals hij 't zelf bitter beklemtoonde — plaats op een kruk, meneer... de kruk, waarop hij nu ten einde toe in miezerig gesijfer moest verslijten al wat er nog aan fut in hem over was.

Op die kruk zat hij van 's morgens vroeg tot aan etenstijd en soms ook nog in de avonduren. Naar die kruk sjokte hij in het

gure voorjaar, op smoorhete zomerdagen, in smerig najaarsweer, over gladheid en door sneeuw, en nooit verscheen hij een minuut te laat, nooit ging hij een minuut te vroeg heen, nooit vroeg hij een dag verlof, nooit maakte hij misbruik of zelfs maar gebruik van redenen van gezondheid. Geblakerd en verschroeid door de Augustus-zon, die de brede ruit vlak-voor-hem doorzengde, doorijzigd en versteend door de Januarie-wind, welke diezelfde brede ruit in een ijsplaat herschiep, zat Ludovicus op zijn kruk zonder ooit één enkel overbodig woord te spreken, doende met kleingeestige nauwgezetheid wat hij achtte de plicht te zijn, waarvoor Zagthout hem betaalde. Op die kruk verwijlde hij dag aan dag in de bakteriënvolle uitwasemingen van vier klerken en de verpestende walm van vier drie-sents-sigaren; op die kruk at hij om twaalf uur uit een papier zijn broodje met kaas of worst, 't verdraaiend in een bierhuis een plat du jour te gaan halen; op die kruk rookte hij, na het verorberen van dat broodje, zijn eigen dure sigaar, in grimmige ergernis zich zelf vervloekend, niet om der wille van zijn zedeloos verleden, maar om het misselijk heden, waarin dit verleden verlopen was; op die kruk eindelijk broeide hij in vrije ogenblikken de gallige opmerkingen uit, die hij ten beste gaf de hoogst zeldzame keren, dat 's avonds een van de oude vrienden hem nogeens in zijn armoedige kamers bezocht. Ze opzoeken... die oude vrienden; dat verdomde hij ten eeuwigen dage! Welk een ingekankerde haat hij aan de eenzaamheid ook had, nog liever zat hij avond aan avond alleen, juister gezegd: trok hij avond aan avond al om acht uur naar bed, dan bij één van de vroegere getrouwen vergelding te gaan zoeken voor genoten gastvrijheid. Daagde een enkele uit eigen beweging eens bij hem op, dan had hij nog lang enige lekkere flessen bewaard uit zijn goede tijd en bovendien de zeldzame glazen, waaruit deze wijn gedronken wilde worden; maar toen de bezoeken hem al te zeldzaam waren geworden, gaf hij de wijn weg aan zijn hospita en verklaarde hij zich voor niemand meer t'huis, alleen meneer Zagthout uitgezonderd.

Van Breje Opvattingen.

En als deze enig overgebleven vriend, die geen wijn meer drinken mocht, aankwam, werd hem niets gespaard van Ludovicus' geknor over de beroerde lammenadigheid, de jammerlike meskijnteit, de ellëndige klein-zieligheid van al wat in Nederland iets te zeggen of te bevelen of te leiden had en over het gepruts, het gescharrel, het geknoei van ieder, die hier iets deed, tot stand bracht, schiep.

Sinds hij voor zijn soos bedankt had, las Ludovicus alleen nog de kranten, waarop zijn hospita was geabonneerd; maar nooit onthield hij daaruit één enkele loftuiting op wie of wat ook, en altijd wist hij wonderlik juist wat er in werd afgekeurd, gehekeld, beschimpt. En kneep Zagthout bij die aanhalingen zijn ogen grinnikend toe, om daarna te grommen:

„Geloof toch niet wat in zo'n krant staat. Die vork zal ook wel heel anders in de steel zitten...”,

dan zette Ludovicus weer zijn Stentorstimme op en brulde hij:

„Wat... anders? Twijfel jij er soms nog aan, dat het Nederlandse volk een misselijk zoodje mispunten is? Vin jij het gezeur en het gebazel in ons parlement niet om wee van te worden? Voel jij ontzag voor onze zogenaamde eerste lui? Kan jij iets flinks, iets groots, iets breeds ontdekken in onze handel, onze nijverheid, onze kunst? Zijn wij op enig gebied anderen vooruit of zelfs maar met anderen gelijk? Is al ons miezerig gescharrel, geknutsel, geknoei, gepruts iets beters waard dan zo gauw mogelijk van de aarde te verdwijnen? Ben jij wat biezonders, ben ik 't? Vin je ergens in ons land een groot man... op welk terrein je maar wilt? Niet eens op een grote schurk kunnen wij trots zijn! Klein... klein... 't is alles klein!”

Tot enig antwoord bleef Zagthout dan maar zachtjes grinniken. Hij wist wel, dat schimpen voor Ludovicus een laatste middel was om zijn breje opvattingen, die hem erg hinderlik waren geworden, eens te luchten en met de man, die zich 's morgens als ondergeschikte in zijn dienst zo angstig beijverde nooit een verwijt of berisping te verdienen, had hij te veel medelijden om 's avonds niet te willen verdragen zijn onschadelijk gebas.

Maar eindelijk was 't ook met dat bassen gedaan. Het gebeurde, dat Ludovicus niet op tijd het kantoor binnentrad, dat hij zelfs in 't geheel niet opdaagde en er tegen twaalf uur bericht kwam van zijn op-sstraat-door-en-duizeling-overvallen-neerstorten-en-per-draagbaar-naar-zijn-kamers-teruggebracht-zijn. De breed-gerande hoed was hem daarbij van het hoofd gevallen; maar spoedig in het bezit van zijn eigenaar weergekeerd. Vroeger zou er voor dit bekende hoofddekseel geen eerlike vinder te vinden zijn geweest.

En zo begon het laatste bedrijf van Ludovicus' leven, dat gelukkig niet lang meer duurde; want al behield hij zijn Stentorstimme ten einde toe, alleen om de dienstmeisjes van omliggende huizen te doen uitbarsten in schaterlachen en elkander toeschreeuwen van lol kon dit orgaan zijn meester nog dienen. Woorden-vinden vermocht Ludovicus al gauw in 't geheel niet meer. Telkens drongen verkeerde klanken naar zijn lippen en ergerde hem zijn machteloosheid, dan brulstootte zijn mond nog slechts nijdige, onverstaanbare geluiden uit met driftige bulderschreeuwen afgewisseld.

Van de oude kracht was binnen korte tijd ook weinig meer over; met bevende handen en op trillende benen moest de zware Herkules van voorheen, ondersteund door meid en juffrouw, voetje voor voetje, schuifel strompelen van zijn bed naar het venster en van het venster terug naar zijn bed. Zijn krant-lezen werd leeg starogen; allengs begon hij een breed geraamte te lijken in een wijde zak van diep plooiend vel gehuld.

Met zijn vergrauwende haren was het enige, wat nog bij hem groeide, zijn sentimentaliteit, die hij verwenst had van het ogenblik af, dat hij zich van deze zwakheid bewust was geworden. En die sentimentaliteit bleek nu het duidelijkst, de zwijgende verknochtheid van een beest voor zijn meester gelijk, in een stom-dierlik gehecht-zijn aan de hospita, die zich voor haar goede zorgen bij voorbaat schadeloos stelde door hem zo veel mogelijk op alles te bestelen.

Zolang die vrouw bij hem zat of de kamer doordrentelde was hij tevreden en rustig, volgde zijn zwak-schelende blik haar gaan